

dr hab. Dorota Groffik, prof. AWF
Katedra Wychowania Fizycznego i Promocji Zdrowia
Akademia Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki
w Katowicach

Katowice, 18.01.2026 rok

Recenzja

rozprawy doktorskiej pt.: **„Rozwój kompetencji moralnych z wykorzystaniem pedagogiki nielinearnej w wychowaniu fizycznym”**

Autor: mgr Mateusz Ludwiczak

Promotor: prof. AWF dr hab. Małgorzata Bronikowska

Oryginalność, znaczenie naukowe i aplikacyjne podejmowanego tematu.

Podjęty przez Autora dysertacji temat zalicza się do badań z obszaru nauk społecznych, którym stawia się wymóg aplikacyjnego kierunku rozwoju. Cel ten został osiągnięty albowiem praca dotyczy analizy zmian w poziomie kompetencji moralnych w wyniku zastosowania interwencji, co ważne, opracowanej na podstawie autorskiego programu nauczania wykorzystującego założenia pedagogiki nielinearnej (PNL). Kształtowanie umiejętności społecznych w tym kompetencji moralnych jest wpisane w podstawę programową, jednak znalezienie metod realizacji tego jakże ważnego obszaru nie jest proste. Umiejętności społeczne/kompetencje moralne odgrywają kluczową rolę w przygotowaniu młodych do radzenia sobie z problemami społecznymi jak również zdrowotnymi i to nie tylko w kontekście zdrowia fizycznego ale przede wszystkim psychicznego i relacji międzyludzkich. To m.in. przygotowanie uczniów do rozwijania umiejętności podejmowania samodzielnie decyzji i krytycznego myślenia, kształtowania u wychowanka odpowiedniego reagowania na presję ze strony grupy rówieśniczej, panowania nad swoimi emocjami i dążenia do osiągnięcia postawionych celów.

Uwzględnianie w programach edukacyjnych rozwoju kompetencji moralnych jest konieczne, bo kształtuje właściwą postawę wobec innych ludzi z zachowaniem określonych standardów i zasad obowiązujących w społeczeństwie. Ze względu na rozwijanie w głównej mierze kompetencji w zakresie umiejętności sportowo-rekreacyjnych na lekcjach WF należy tym bardziej akcentować kompetencje społeczne w tym moralne, tak aby wszechstronnie przygotować ucznia do uczestnictwa w aktywności fizycznej współdziałając z innymi ludźmi. Model tradycyjnego kształcenia opartego na metodach podających i nauczaniu bezpośrednim, w którym uczniowie są biernymi odtwórcami nie sprzyja rozwijaniu kreatywności uczniów.

PNL natomiast akcentuje odkrywanie, poszukiwanie, modyfikowanie i co najważniejsze przygotowuje do rozwiązywania problemów, z którymi uczeń spotyka się w życiu codziennym.

Podjęty temat Dysertacji, ważny w doskonaleniu procesu kształcenia i wychowania, obecny w dokumentach programowych, niestety jest pomijany w realizacji podstawowych celów operacyjnych lekcji wychowania fizycznego (WF). Kompetencje moralne będące treścią podstawy programowej z WF wymagają od nauczycieli modyfikacji programów jak i umiejętnego zintegrowania treści rozwijania kompetencji społecznych z nauczaniem dyscypliny sportowymi, co wymaga nowego spojrzenia na kształcenie młodych.

Niezbędne zatem są dowody naukowe potwierdzające, że połączenie kompetencji społecznych z pozostałymi celami osiąganymi w lekcji WF sprawdza się i przynosi efekty. Problem zasługuje na analizy naukowe tym bardziej, że z dotychczasowych badań wynika, że nie uwzględniono PNL jako modelu pozytywnego oddziaływania na ucznia w kontekście rozwoju moralnego. Przeprowadzona zatem interwencja pedagogiczna przez Doktoranta ma charakter nowatorski w edukacji wychowania fizycznego, co wzmacnia uzasadnienie przeprowadzonych badań.

Podstawa rozprawy i charakterystyka cyklu publikacji

Podstawą do ubiegania się przez pana mgr. Mateusza Ludwiczaka o stopień doktora jest monotematyczny cykl publikacji naukowych zgodnych z wymogami określonymi w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. Cykl obejmuje dwie prace oryginalne pod wspólnym tytułem „Rozwój kompetencji moralnych z wykorzystaniem pedagogiki nielinarnej w wychowaniu fizycznym”:

1. Ludwiczak M., Parry J., Bronikowska M. (2024) Improving moral competence in adolescents through non-linear pedagogy in the context of physical education and sport. The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 64 (6), 599–608. <https://doi.org/10.23736/S0022-4707.23.15695-7>
punktacja MNiSW: 40; Impact Factor: 1,2
2. Ludwiczak M., Bronikowska M. (2024) Impact of goal orientation on moral competence development in youth. Scientific Reports, 14 (1), 23578. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-74697-7>
punktacja MNiSW: 140; Impact Factor: 3,8

Łączna liczba punktów to: punktacja MNiSW: 180; Impact Factor: 5

W każdej z powyższych prac pan mgr Mateusz Ludwiczak jest pierwszym autorem, co wskazuje na bardzo znaczący wkład w koncepcję, metodologię badań, realizację i opracowanie

cyklu. Jednocześnie warto odnotować, że do każdej publikacji Doktorant dołączył oświadczenia współautorów, precyzujące indywidualny wkład w powstanie artykułu. Wszyscy współautorzy potwierdzili wiodącą rolę pana mgr. Mateusza Ludwiczaka w realizacji badań oraz przygotowaniu manuskryptów. Warto również zwrócić uwagę, że Doktorant był autorem korespondencyjnym artykułów cyklu, co znacząco dokumentuje jego samodzielność i sprawczość naukową w obrębie prezentowanego dorobku.

Struktura, spójność rozprawy oraz problem badawczy

Praca została przygotowana w formie typowej dla cyklu publikacji: zawiera streszczenie w języku polskim oraz angielskim, wstęp, cele i hipotezy badawcze, spis publikacji stanowiących podstawę rozprawy. Dalej wstęp, który jest teoretycznym wprowadzeniem do problemu badawczego obejmującego treści wskazanych artykułów. W części tej Autor opisał znaczenie rozwoju moralnego jednostki w kontekście całościowego procesu przytaczając teorię Kohlberga (1976) ze szczególnym uwzględnieniem trzech poziomów rozumowania moralnego. Zwraca on uwagę na zasadne dostrzeganie humanistycznego komponentu kultury fizycznej w procesie pedagogicznym prowadzonym przez nauczycieli i trenerów. W tym kontekście Autor wykorzystał nowatorskie podejście zwane pedagogiką nieliniową (PNL) opisując jej znaczenie dla rozwoju jednostki w środowisku naturalnym w nabywaniu umiejętności ruchowych w sytuacjach, które umożliwiają bezpośrednie ich doświadczanie. Zwiększenie autonomii ucznia w działaniu i ewaluacja jego zachowania w kontekście osiągnięcia celu a nie koncentracja na technicznym wykonaniu zadania umożliwia uczniom poszukiwanie rozwiązań poprzez doświadczanie i modyfikowanie środowiska, w którym działa. To kreuje proces usamodzielniania ucznia i sprzyja pozytywnym wzmocnieniu doświadczeń edukacyjnych. Poza tym Autor dostrzega aspekt emocjonalny związany z orientacją motywacyjną w postrzeganiu środowiska uczenia się i zachowania się ucznia podczas lekcji WF. Opisuje typ orientacji uwzględniając orientację na ego i na zadanie. Całość wstępu jest ściśle związana z głównymi założeniami monotematycznego cyklu artykułów i stanowi o jasno sprecyzowanych celach badawczych opisanym w dalszej części rozprawy doktorskiej. Cele pracy opisano wraz z hipotezami pomijając pytania badawcze. I tu pojawia się pytanie, dlaczego na tle dobrze zaplanowanej pracy nie uwzględniono spójnej koncepcji celów, pytań i hipotez? Dlaczego Autor zastosował zapis jedynie hipotez pomijając pytania badawcze? Zdaję sobie sprawę, że rozprawa doktorska jest przygotowana na podstawie już zrecenzowanych i opublikowanych artykułów a wnioskowanie jest przewidywalne. Czy jednak umieszczenie pytań badawczych a

potem konkretnych wniosków będących potwierdzeniem lub zaprzeczeniem hipotez nie porządkowałoby bardziej przyjęty konstrukt dysertacji?

Kolejny rozdział stanowią materiał i metody badawcze uporządkowane według metodologii dwóch badań własnych (cykl publikacji) wg schematu opisu uczestników badań, narzędzi badawczych, opisu przebiegu eksperymentu pedagogicznego z wykorzystaniem założeń pedagogiki nielinearnej oraz opisu analizy statystyki. Piąty rozdział to omówienie wyników badań oddzielnie dla dwóch publikacji. Dyskusja stanowiąca dojrzałe podsumowanie całości problemu badawczego wskazuje na znajomość tematu w obszarze światowej literatury. Dodatkowo wskazanie ograniczeń badawczych przez Doktoranta pokazuje pewnego rodzaju ostrożność we wnioskowaniu i pozwala na planowanie dalszych analiz w celu doskonalenia procesu badawczego w zainteresowanym obszarze tematyki badań. Całość dysertacji zamykają wnioski, w których moim zdaniem zabrakło szczegółowego odniesienia do postawionych hipotez badawczych w kolejności numerycznej zapisanej na początku pracy. Bibliografia, a także pełne teksty dwóch artykułów tworzących osiągnięcie naukowe oraz opis przebiegu pracy naukowo-zawodowej z wyszczególnieniem innych doniesień naukowych z punktacją IF, których Doktorant jest współautorem, stanowią część końcową rozprawy doktorskiej. Układ rozprawy jest formalnie poprawny i ułatwia ocenę spójności koncepcji cyklu publikacji.

Ocena merytoryczna cyklu artykułów i pytania do Doktoranta

W rozprawie przedstawiono dwa artykuły naukowe ze szczegółowym omówieniem struktury założeń metodologii badawczej. Choć każda z prac przeszła niezależny proces recenzyjny w czasopiśmie naukowych, zasadne jest podjęcie kilku pytań, które mogą pogłębić rozumienie przyjętych schematów działania w kontekście poprawy jakości edukacji w zakresie wychowania fizycznego.

Pierwsza z prac dotyczyła analizy zmian w poziomie kompetencji moralnych w wyniku zastosowania autorskiej interwencji pedagogicznej opartej na założeniach PNL.

Badanie zostało przeprowadzone wśród młodzieży z poznańskich szkół ponadpodstawowych w roku szkolnym 2021/2022. Badaniami objęto 235 osób w wieku 15 lat. Uczestnicy byli przypisani do dwóch klas kontrolnych oraz dwóch grup eksperymentalnych (GE1 i GE2). GE1 i GE2 różniły się między sobą pod względem sposobu realizacji przygotowanej interwencji. W GE1 uczestnicy brali udział w lekcjach z prowadzoną interwencją pedagogiczną przez jeden semestr szkolny z częstotliwością dwóch lekcji WF na tydzień (tj. 26 jednostek $\times$ 45 min). GE2 natomiast brała udział w interwencji pedagogicznej przez cały rok szkolny, ale z częstotliwością jednej 45-minutowej lekcji WF na tydzień. W obu GE i obu GK zarówno przed

interwencją pedagogiczną (pierwszy termin – *pre-test*), jak i bezpośrednio po jej zakończeniu (drugi termin – *post-test*), przeprowadzono badanie poziomu kompetencji moralnych metodą sondażu diagnostycznego, wykorzystując jako narzędzie badawcze standaryzowaną ankietę – Test Kompetencji Moralnych (TKM), służącą do analizy postaw moralnych. W celu sprawdzenia siły trwałości efektu zastosowanej interwencji i zmian, po 12 tygodniach przeprowadzono tzw. *follow-up* w GK oraz GE z wykorzystaniem tego samego narzędzia badawczego.

Druga publikacja dotyczyła określenia związku poziomu orientacji zadaniowej i ego ze zmianami w zakresie kompetencji moralnych. Badanie przeprowadzono w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023. Składało się ono z dwóch etapów. Podczas pierwszego etapu przeprowadzono ankietę diagnostyczną oceniającą poziom kompetencji moralnych (TKM) w ramach badania *pre-test* wśród uczniów szkół ponadpodstawowych oraz badanie orientacji motywacyjnej (tj. na ego i na zadanie). Do tego celu zastosowano Kwestionariusz Orientacji Zadaniowej i Ego w Sporcie. W pierwszym etapie badań wzięło udział 468 uczniów (w wieku 15 lat). Badanych podzielono na cztery grupy, klasyfikując ich według prezentowanego przez każdego ucznia indywidualnego poziomu orientacji motywacyjnej (G1 - niska orientacja na ego i niska orientacja zadaniowa, G2 - niska orientacja na ego i wysoka orientacja zadaniowa, G3 - wysoka orientacja na ego i niska orientacja zadaniowa, G4 - wysoka orientacja na ego i wysoka orientacja zadaniowa). Drugi etap badań polegał na przeprowadzeniu wcześniej zaprojektowanego i przygotowanego samodzielnie eksperymentu pedagogicznego, który został wdrożony do realizacji na lekcjach WF. Podczas tego etapu badaniami objęto ogółem 354 uczestników z tej samej szkoły (uczniowie pierwszej klasy) z puli badanych 468 osób z pierwszego etapu. Z tej liczby 177 osób zostało przydzielonych do GE uczestniczącej w lekcjach, podczas których wdrażano treści związane z interwencją pedagogiczną. Taka sama liczba osób ($n = 177$) stanowiła GK uczestniczącą w lekcjach WF prowadzonych w sposób tradycyjny. Dodatkowo w GE uczniowie zostali podzieleni – podobnie jak w pierwszej części badania – na cztery grupy na podstawie poziomu orientacji na cel. Porównując liczebność grup badanych nasuwają się pytania, które pozwolą zrozumieć metodologie doboru liczebności uczniów do grup. I tak mam kilka pytań dla Doktoranta o wyjaśnienie których proszę podczas publicznej obrony, mianowicie:

- Czy uczniowie objęci badaniami opisanymi w pierwszej i drugiej publikacji to w większości te same osoby z tych samych szkół? Tekst zawarty w opracowaniu doktorskim zawiera treści informujące o dołączeniu w kolejnym roku nowych klas dopełniając w ten sposób wyniki badań z pierwszego badania, a poszerzając grupę badawczą w kolejnych analizach (2 publikacja).

- W drugim etapie badań opisanym w drugiej publikacji ustanowiono równe liczebnie grupy GK i GE (po 177 osób). W jaki sposób dokonano podziału na te dwie grupy (w sumie to liczba 354 osób) czy pozostałe osoby z grupy liczącej 468 z puli badanych z pierwszego etapu (z niej wyodrębniono 354 osoby) brały udział w tych samych lekcjach WF czy też nie? Pytam bowiem organizacja procesu kształcenia w szkole wymaga bardzo szczegółowego planowania w obrębie jednostek lekcyjnych. W artykule jest bowiem mowa o 12 klasach liczących około 30 osób każda.

- Kto prowadził zajęcia z wychowania fizycznego w ramach GE i GK? Czy były to te same osoby i czy Doktorant będący autorem programu interwencyjnego również realizował treści z uczniami na lekcjach WF? W pracy odnajdujemy informacje o grupie nauczycieli odpowiednio przeszkolonych do prowadzenia interwencji jak również do protokołowania bezpośrednio po przeprowadzonej obserwacji zgodności treści z wymaganym eksperymentem. Czy osoba protokołująca to ta sama osoba, która prowadziła lekcję WF? Jak wyglądał protokół z obserwacji lekcji interwencyjnej i czy protokołowano także lekcje WF w grupie kontrolnej?

- Kolejne pytanie dotyczy badania follow-up w grupach GE1, które odbyło się w czerwcu 2022 roku i w grupie GE2 we wrześniu 2022. Czy przerwa wakacyjna może determinować osiągnięte wyniki badania powtórzonego w porównaniu z badaniem follow-up przeprowadzonym w ciągu roku szkolnego bez przerwy wakacyjnej?

W kolejnym fragmencie rozprawy doktorskiej analiza wyników wykazała, że interwencja realizowana przez cały rok szkolny (dłuższy czas trwania) z mniejszą częstotliwością, tj. jedna jednostka lekcyjna w tygodniu okazała się skuteczniejszym wariantem od interwencji krótszej w rozwoju kompetencji moralnych (publikacja 1). W publikacji drugiej natomiast dowiedziono, że określone typy orientacji na ego i na zadanie nie różnią się statystycznie pod względem poziomu kompetencji moralnych prezentowanego przez badanych. Ale w kontekście wdrożonej interwencji pedagogicznej opartej na PNL okazało się, że poziom orientacji zadaniowej ma wpływ na pozytywne zmiany w poziomie kompetencji moralnych. U uczniów reprezentujących wysoki poziom orientacji zadaniowej wykazano istotny wzrost poziomu kompetencji moralnych w porównaniu z uczestnikami badań o niskim poziomie orientacji zadaniowej. Bardzo interesujący wniosek dotyczy orientacji ego, której poziom nie miał wpływu na zmiany kompetencji moralnych, w przeciwieństwie do większości doniesień naukowych, w których orientacja na ego bardzo często związana jest z zachowaniami społecznymi. Czy Doktorant zastanawiał się, co mogło być przyczyną takiego wniosku w badaniach własnych?

Kontynuując wątek merytorycznej analizy cyklu publikacji warto zwrócić uwagę na dyskusję, w której w sposób dojrzały Doktorant zestawia wyniki swoich badań z wnioskowaniem innych autorów. Skupia się na kompetencjach społecznych ze szczególnym uwzględnieniem moralnych, zwracając uwagę na rolę nauczyciela jako moderatora i przewodnika w procesie kształcenia do poczucia bezpieczeństwa i sprawczości przyzwalając na autonomię. Wczytując się w treść dyskusji zastanawia fakt czy aby autonomia w kreowaniu lekcji nie jest wpisana w proces usamodzielniania ucznia, który zgodnie z zasadami metodyki prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego powinien być rozwijany od początku edukacji czyli od I etapu kształcenia skończywszy na ostatnim (szkoła ponadpodstawowa), i czy wprowadzenie pedagogiki nielilinearnej nie jest czymś co jest wskazywane w procesie kształcenia i wychowania a nie jest stosowane w praktyce. Gdzie zdaniem Doktoranta tkwi problem w tym, że nie stosuje się PNL w edukacji (i to nie tylko w kwestii kompetencji moralnych).

Na podstawie wniosków Doktorant rekomenduje istotne zmiany dla procesu edukacji w ramach wychowania fizycznego jak i kształcenia przyszłych kadr nauczycieli WF, co zachęca do zadawania kolejnych pytań, mianowicie:

- Interesuje mnie rekomendacja Autora dotycząca uwzględnienia nielinearnego podejścia pedagogicznego w odniesieniu do WF na poziomie kształcenia uniwersyteckiego. Pytanie dotyczy przykładów zmiany kształcenia studentów kierunku Wychowania Fizycznego aby uwzględniać PNL w treściach programowych. Jakie są propozycje Doktoranta na to aby akcentować PNL w zajęciach praktycznych jak i teoretycznych programu kształcenia. I czy PNL można stosować we wszystkich etapach edukacji?
- Pisząc natomiast o motywacji z typem orientacji na ego i zadaniowej, interesuje mnie problem dotyczący zmiany orientacji z ego na zadaniową. Czy zdaniem Doktoranta jest to możliwe w edukacji i konieczne, a jeśli tak to czy Autor interwencji może przytoczyć przykłady praktycznego oddziaływania. Jak również ciekawi mnie pogląd na ile i w jaki sposób nauczyciel WF może zwiększyć poziom orientacji na zadanie, mam na myśli szczególnie uczniów o niskim poziomie orientacji na zadanie, tak aby interwencja przyniosła większy efekt w tej grupie.

Problem podjęty w cyklu publikacji jest interesujący z punktu konieczności zmian w edukacji wychowania fizycznego, co powoduje że dyskusja w tym zakresie jest konieczna i powinna stanowić początek rzeczywistych zmian w systemie kształcenia przyszłym nauczycieli WF tak aby kreować środowisko działania, w którym uczeń przeżywa różne sytuacje i emocje przygotowując się do radzenia sobie z problemami.

Ograniczenia cyklu i kierunki dalszych badań

Doktorant wskazując na ograniczenia badań związane z zastosowaniem narzędzia TKM ze względu na zaawansowane zrozumienie i interpretację respondentów jak również przeprowadzeniu badań w większości w jednej szkole zdaje sobie sprawę z konieczności doskonalenia procesu badawczego w kolejnych ewentualnych etapach badań. Także interpretacja statystyczna związana z podziałem grup na poziomy orientacji na ego i na zadanie stanowi element doprecyzowania w kolejnych analizach badawczych. Dodatkowo zawsze w tego typu badaniach społecznych należy pamiętać o tzw. warunkach naturalne przeprowadzonego eksperymentu, które często zmieniają się narzucając odmienne reguły organizacji przebiegu badań. Tak jak w tym badaniu czas pandemii, który spowodował m.in. przesunięcie w czasie zaplanowanego procesu badawczego.

Należy jednak podkreślić, że wskazane ograniczenia nie podważają wartości merytorycznej rozprawy. Przeciwnie, wyznaczają kierunki dalszych badań.

Uwagi formalne i edytorskie

Praca została przygotowana poprawnie zarówno pod względem językowym, jak i edytorskim. Nie zaobserwowano większych błędów stylistycznych czy interpunkcyjnych. Całość spełnia wymogi formalne stawiane rozprawom przygotowywanym w formule cyklu publikacji.

Konkluzja

Uwzględniając znaczenie poznawcze i aplikacyjne podjętej problematyki wskazanego cyklu oraz poziom metodologiczny przedstawionych badań oraz postępując zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (DZ. U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.) stwierdzam, że rozprawa doktorska pana mgr. Mateusza Ludwiczaka spełnia wymogi merytoryczne i formalne.

Wnoszę zatem do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

